

Загальна структура і класифікація прав людини у сфері охорони здоров'я.

Права пацієнта.

Професійні права та обов'язки лікарів

Права людини у сфері медичної діяльності - це передбачені міжнародними і внутрішньодержавними нормативно-правовими актами положення, що гарантують людині охорону здоров'я і надання медичної допомоги при виникненні захворювання.

Правовий статус характеризується правом, свободою та обов'язками громадянина в сфері медичної діяльності та визначеними особливостями.

Види правових статусів:

1. Загальний правовий статус громадянина в сфері медичної діяльності - це перелік прав, обов'язків і відповідальності, характерний для всіх громадян України.

2. Спеціальний правовий статус людини в сфері медичної діяльності - це перелік прав, обов'язків і відповідальності в галузі медицини, притаманний окремим категоріям людей.

3. Індивідуальний правовий статус людини в сфері медичної діяльності - це перелік прав, обов'язків і відповідальності в галузі медицини, властивий конкретному індивідові.

Рівні забезпечення прав людини у сфері медичної діяльності:

- міжнародний;
- загальнодержавний;
- місцевий.

Класифікація прав людини у сфері медичної діяльності:

I. Права людини у галузі охорони здоров'я (загальний правовий статус):

1. Право на охорону здоров'я.
2. Право на інформацію про фактори, що впливають на здоров'я.
3. Право на медико-санітарну допомогу.
4. Право на захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я.
5. Право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої здоров'ю.
6. Право на захист медичних прав у суді.

II. Права окремих груп населення у галузі охорони здоров'я (спеціальний правовий статус):

1. Права членів сім'ї.
2. Права вагітних жінок і матерів.
3. Права неповнолітніх.
4. Права військовослужбовців.
5. Права людей похилого віку.
6. Права інвалідів.
7. Права фізичних осіб, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, що проживають в екологічно несприятливих районах.
8. Права осіб, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, на одержання медичної допомоги.

III. Права пацієнтів (індивідуальний правовий статус):

1. Загальні права пацієнтів.
2. Спеціальні права пацієнтів за наступними критеріями:
 - за напрямками медичної діяльності (трансплантологія, імунопрофілактика);
 - за особливістю хвороби пацієнта (психічнохворі, хворі на ВІЛ, туберкульоз);
 - за особливістю окремих груп пацієнтів (військовослужбовці, затримані, ув'язнені і тощо).

«Пацієнт» - це особа, яка звернулась за наданням профілактичної, діагностичної, лікувальної чи реабілітаційно-відновної допомоги до закладу охорони здоров'я будь-якої форми власності чи медичного працівника індивідуальної практики незалежно від стану здоров'я або добровільно погодилась на проведення медико-біологічного експерименту.

Найповніше регламентуються права пацієнтів Основами законодавства України про охорону здоров'я, норми Конституції України, Цивільного кодексу України та Клятви лікаря, затвердженої Указом Президента України.

В Україні пацієнт має право на:

- 1) життя (ст. 27 КУ, ст. 281 ЦК);
- 2) медичну допомогу (ст. 49 КУ, ст. 284 ЦК, п. «д» ст. 6, п. «а» ст. 78 Основ, п. 1 ч. 1 Клятви);
- 3) свободу вибору (ст. 284 ЦК, п. «д» ст. 6, ст.ст. 34, 38 Основ), тобто на вільний вибір лікаря, методів лікування та лікувального закладу, вимогу про заміну лікаря, лікування за кордоном у разі неможливості надання такої допомоги у закладах охорони здоров'я України;
- 4) особисту недоторканність (ст. 29 КУ, ст. 289 ЦК, ст.ст. 42, 43 Основ), тобто на інформовану згоду на медичне втручання, відмову від медичного втручання;

5) медичну інформацію (ст.ст. 32, 34 КУ, ст. 285 ЦК, п. «е» ст. 6, 39 Основ), тобто на достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, ознайомлення з історією своєї хвороби та іншими документами, що можуть слугувати для подальшого лікування;

6) медичну таємницю (ст.ст. 32, 34 КУ, ст. 286 ЦК, ст.ст. 39-1, 40, п. «г» ст. 78 Основ, п. 3 ч. 1 Клятви), тобто на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні:

ст.ст. 39-1, 40, п. «г» ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров'я: *«лікарська таємниця – це відомості, що не мають права розголошуватись медичним працівниками та іншими особами, яким у зв'язку з виконанням професійних обов'язків стало відомо».* Незаконне розголошення лікарської таємниці ст. 145 КУ України. Обставини, які виключають відповідальність за розголошення: обізнаність наречених про стан здоров'я; за згодою громадянина або його законного представника в інтересах обстеження, лікування, наукових досліджень, публікацій, навчального процесу; при загрозі розповсюдження інфекційних захворювань, масових отруєнь та уражень; на запит органів дізнання і слідства, прокурора і суду; надання медичної допомоги неповнолітньому у віці до 15 років; за наявності підстав, що дозволяють вважати, що шкода здоров'ю громадянина спричинена у результаті протиправних дій; у разі виявлення ВІЛ-інфекції у неповнолітніх віком до 18 років; при зверненні потерпілого від нещасного випадку без направлення підприємства.

7) чуйне ставлення, на дії і помисли, що ґрунтуються на принципах загальнолюдської моралі, з боку медичних і фармацевтичних працівників (п. «г» ст. 78 Основ, п. 2 ч. 1 Клятви);

8) допуск інших медичних працівників (ч. 1 ст. 287 ЦК, п. «к» ст. 6 Основ);

9) допуск членів сім'ї, опікуна, піклувальника (ч. 1 ст. 287 ЦК, п. «к» ст. 6 Основ);

10) допуск нотаріуса та адвоката (ч. 1 ст. 287 ЦК, п. «к» ст. 6 Основ);

11) допуск до нього священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду (ч. 2 ст. 287 ЦК, п. «к» ст. 6 Основ);

12) повну інформованість і добровільну згоду на медико-біологічний експеримент (ч. 3 ст. 28 КУ, п. 3 ст. 281 ЦК, ст. 45 Основ);

13) донорство крові та її компонентів (ст. 290 ЦК, ст. 46 Основ);

14) трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів як на спеціальний метод лікування (ст. 47 Основ);

15) штучне запліднення та імплантацію ембріона (п. 7 ст. 281 ЦК, ст. 48 Основ);

16) застосування методів стерилізації (п. 5 ст. 281 ЦК, ст. 49 Основ);

17) добровільне штучне переривання вагітності (п. 6 ст. 281 ЦК, ст. 50 Основ);

18) зміну (корекцію) статевої належності (ст. 51 Основ);

19) незалежну медичну експертизу (п. «й» ст. 6, розділ 9 Основ);

20) відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди (п. «і» ст. 6 Основ);

Шкода – це матеріальні збитки, які виражаються у зменшенні майна потерпілого пацієнта і (або) зменшенні його нематеріального блага (життя, здоров'я).

Різновиди шкоди:

- майнова – це матеріальні втрати, недотримані доходи, витрати на харчування, лікування, догляд;

- моральна – це фізичні та моральні переживання пацієнта.

Згідно Цивільного кодексу України моральна шкода полягає у:

1) у фізичному болю і стражданнях, які фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;

2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;

3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;

4) у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної чи юридичної особи.

21) правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я (п. «и» ст. 6 Основ);

22) оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я (ст.ст. 40, 55, 56 КУ, п. «ї» ст. 6 Основ).

Медичний працівник – це лікар або інша особа, яка у встановленому законодавством порядку здобула медичну освіту, відповідає встановленим кваліфікаційним вимогам, працює у закладі охорони здоров'я або як самостійний суб'єкт підприємницької діяльності.

Лікар – це особа, яка в порядку встановленому законодавством, отримала вищу медичну освіту, та право на здійснення професійної діяльності (медичної практики).

Лікар-спеціаліст – це лікар, який має підтверджену у встановленому законодавством порядку спеціалізацію з інших ніж «загальна практика/сімейна медицина», офіційно визначених державою лікарських спеціальностях.

Професійні права медичних працівників:

- 1) забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до вимог охорони праці;
- 2) роботу за трудовим договором (контрактом), у тому числі і за кордоном;
- 3) захист своєї професійної честі і гідності;
- 4) одержання кваліфікаційних категорій відповідно до досягнутого рівня теоретичної і практичної підготовки;
- 5) удосконалювання професійних обов'язків;
- 6) перепідготовку за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів при неможливості виконувати професійні обов'язки за станом здоров'я, а також у випадках звільнення працівників у зв'язку зі скороченням чисельності штату, чи ліквідації підприємств, установ і організацій;
- 7) страхування професійної помилки, у результаті якої заподіяна шкода чи збиток здоров'ю громадянина, не пов'язаний з недбалим чи халатним виконанням ними професійних обов'язків;
- 8) безперешкодне і безкоштовне використання засобів зв'язку, що належать підприємствам, установам, чи організаціям громадянам, а також будь-якого наявного виду транспорту для перевезення громадянина, у найближчу лікувально-профілактичну установу у випадках, що загрожує його життю;
- 9) першочергове одержання житлових приміщень, установку телефону, надання їхнім дітям місць у дитячих дошкільних і санаторно-курортних установах, придбання на пільгових умовах автотранспорту, що використовується для виконання професійних обов'язків при роз'їзному характері роботи та інше.

Професійні обов'язки лікаря:

- 1) лікар повинен в професійній діяльності користуватися медичними стандартами лікування та посадовими інструкціями;
- 2) для виконання своїх обов'язків лікар повинен мати свободу професійних дій, узгоджених з його сумлінням і вимогами сучасної медицини;
- 3) за лікарем зберігається свобода вибору в застосуванні обґрунтованих методів, які, на його думку, є найвиправданішими;
- 4) не маючи змоги надати медичну допомогу лікар зобов'язаний вказати хворому, а також його законним представникам, на іншу можливість її одержання;
- 5) лікар повинен здійснювати лікарські заходи виключно з медичних та естетичних показань;
- 6) лікар повинен старанно проводити профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію пацієнта;
- 7) лікар повинен розпочати лікування тільки після попереднього обстеження пацієнта (винятком є надзвичайна ситуація);
- 8) лікар не повинен виходити за межі своєї професійної компетенції;
- 9) лікар зобов'язаний доброзичливо та культурно ставитися до пацієнта, шанувати його особисту гідність;
- 10) лікар зобов'язаний поважати право пацієнта на свідому участь у прийнятті основних рішень, що стосуються його здоров'я;
- 11) лікар повинен надавати пацієнту доступно сформульовану інформацію про стан його здоров'я;
- 12) лікар надає медичну допомогу пацієнту тільки за його згодою;
- 13) за бажанням пацієнта лікар може не інформувати пацієнта про стан його здоров'я чи перебіг лікування;
- 14) пацієнт може назвати осіб, які контактуватимуть з лікарем від його імені;
- 15) якщо пацієнт непритомний, лікар може поінформувати іншу особу, якщо він переконаний (впевнений), що вона діє в інтересах хворого;
- 16) якщо прогноз для хворого несприятливий, його слід тактовно й обережно повідомити пацієнтові, але після того як лікар твердо знає, що це не нашкодить і не погіршить стан хворого; проте, якщо пацієнт наполягає на цьому, лікар повинен її подати;
- 17) якщо в процесі лікування лікар допустив серйозну помилку або є виникли непередбачені ускладнення, він повинен поінформувати про це хворого та ужити заходів для їх усунення.